

Aile içi şiddet

GülserenÜNAL

Özet

Aile içi şiddet her yaşta, toplumda, eğitim düzeyinde ve sosyoekonomik grupta meydana gelen yaygın bir problemdir. Bu problem birbirine bağımlı ya da bağımsız şekilde aynı ev içerisinde var olur.Şiddet ve şiddetin yarattığı korku normal aile fonksiyonları üzerinde yıkıcı etki yapar. Ev içerisinde yaşanan şiddet özellikle kadını ve çocuğu etkiler. Ev içi şiddetle birlikte yaşama; tüm aile üyelerinde fiziksel ve emosyonel hasara neden olur.

Bu makale, aile içinde ve toplumsal alandaki şiddete bir bakış açısı sağlar.Aileye yönelik şiddeti, şiddetin fiziksel,kognitif etkilerini ve aile dinamiklerini kapsayan çalışmalardan örnekler verilmiştir ve aile üyelerine yönelik şiddet kavramının tanımlanması ve toplumdaki yeri değerlendirilmiştir

Klinik ve halk sağlığı servislerini içeren sağlık sektörü kötüye kullanılan kadın ve çocuğun tanınması ve destek olunması açısından önemli bir rol oynaması beklenilmektedir.Bu bağlamda; aileye ve topluma rehberlik etme ve destek olmada, şiddeti önleme ve gençlere adaptif ve şiddet içermeyen problem çözme yöntemlerini öğretmeyi içeren girişimlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: şiddet, çocuğa yönelik şiddet, aile içi şiddet

Summary

Family violence is a widespread problem that occurs among all ages, society, educational backgrounds and socioeconomic groups. These problems can exist independently or in combination in the same household. Violence and the threat of violence at home creates fear and can destroy normal family functioning. Violence in the home also affects specially women and child. Living with domestic violence can cause physical and emotional harm to all family members.

This article provides an overview of the subject of intimate violence in family and social area. Publication about violence against family member and emotional, cognitive-physical effects and family dynamics of violence are reviewed and the concept of the violence against family member and social trend to this concept are evaluated.

The health sector, including clinical and public health services, is expected to play important roles in identifying and supporting abused women and child in Turkey. In this respect; with the support and guidance of families and communities interventions are needed to prevent violence and teach youth to approach conflict using adaptive and nonviolent problem-solving skills

Key words: violence, child violence, family violence

GİRİŞ:

Kişilerin beslenme ve bakım gereksinimlerini karşılayan, güven duygusu veren, beden ve akıl sağlığını koruyan ve geliştiren bir birim olması gereken aile, çoğu kez, her çeşit şiddetin beslendiği ve uygulandığı tek odak olmaktadır. Aile dışında gerçekleşen şiddet için toplum sorumlu tutulurken, aile içinde oluşan şiddet gizli kalmakta, özel hayat olarak kabul edilmekte, çoğu kez de olağan ve yasal olarak karşılanmaktadır^{2,12}). Dünyanın her yerinde aile içi şiddet genellikle özel hayatın mahremiyet alanında görülen son derece hassas bir konudur. Aile içi şiddet aile üyelerinden biri tarafından aynı ailedeki bir diğer üyenin yaşamını, fizik veya psikolojik bütünlüğü veya bağımsızlığını tehlikeye sokan, kişiliğine veya kişilik gelişimine ciddi boyutlarda zarar veren eylem veya ihmaldir(1,3). Dünya Sağlık Örgütü travma ve şiddeti şöyle tanımlamaktadır:" Kişinin kendisine, bir başkasına veya bir gruba karşı, yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, az gelişmişlik veya yoksunlukla sonuçlanan (veya sonuçlanma ihtimali yüksek olan) kasıtlı kuvvet kullanımı veya kuvvet kullanma tehdididir. Şiddet bireysel, bireyler arası, aile ve toplum düzeylerinde pek çok faktöre bağlı olarak ortaya çıkabilir"(22) Şiddetin yalnızca karşıdakine bilinçli ve fiziki olarak zarar vermek şeklinde değil, aynı zamanda istenç dışı, sözlü ve psikolojik baskı şeklinde geniş bir tanımlaması yapılabilir. Böyle bir tanım içerisinde şiddet özgürlüklerin ve hakların kısıtlanmasını da içeren bir davranış biçimi olarak algılanmaktadır^{29,14}. Klinik araştırmalar, şiddet uygulayan kişiliklerin oluşmasında etkin olan sarsıcı (travmatik) unsurları, huzursuzlukların rolünü, parçalanmış ailelerin ve aile bunalımlarının önemini, kişilik bölünmesi ve paranoid kişilik oluşma süreçlerinin yerini vurgulamaktadırlar. Bu alanda Dicks'in Nazi Almanyası yenilgisinden sonra savaş suçlularının kişilikleri üzerinde yaptığı incelemeler, Fromm ve Bettelheim'in toplama kamplarındaki durum, mağduriyetin ve şiddete karşı direnişin ruh durumları konularındaki araştırmaları çok önem taşımaktadır. Psikanaliz; nefret, mazoşizm, sadizm, paranoyak veya içekapanık (şizoid) kişilik yapıları gibi içinde şiddet barındıran olguların derinlemesine incelenmesine olanak sağlamış ve klinik açıklamaların kavramsal temellerinin yenilenebilmelerinde bu çalışmaların katkılarından yararlanılmıştır¹⁵).

Günay ve arkadaşlarının(1999), ölümle sonuçlanmayan etkili eyleme taraf olan kişilere ait demografik verileri inceledikleri çalışmalarında şiddete maruz kalan kişilerin % 86.2 sinin, sanıkların % 97.3 ünün erkek olduğu ortaya çıkmıştır. Kadınlar daha çok kurt özellikli yaralanmaya maruz kalırken, erkekler daha çok penetran yaralanmalara maruz kalmıştır. Yaralanma olayları en fazla ilkbahar, en az kış mevsiminde olmuştur. En fazla yaralanma işyeri ve işle ilişkili yerlerde, 2.sırada açık mekanlarda, 3.sırada ev ve eklentilerinde, 4.sırada eğlence yerlerindedir. Mağdur ve sanıklarda en büyük grubu kırsal kökenli tarıma dayalı işlerde çalışan kişiler oluştururken, bunu kurumsal işlerde çalışmayan serbest meslek grubu izlemektedir. Olguların sadece % 6.3 ü tanımadığı kişiler tarafından yaralanırken, % 5.9 u eşleri,% 34.4 ü yakın ya da uzak akrabaları tarafından yaralanmıştır. Mağdurların % 28 i, sanıkların % 25.9 u göç yaşamıştır¹⁵.

Şiddete maruz kalan kadın, şiddet kullanımı sonrasında, bunu yabancılardan gizler.Kadının şiddet görmekten kaynaklanan utanç duygusu veya daha fazla şiddete maruz kalabileceği korkusu önemli gizleme nedenleri arasında sayılabilir^{4,10}). Aile içerisinde şiddet davranışı genelde 5 alt grupta değerlendirilir.

1. Fiziksel şiddet: Dövme, tokatlama, tekmeleme, yakma gibi eylemlerin yer aldığı şiddet türüdür.
2. Cinsel şiddet: Seksüel motivasyona bağlı şiddet türüdür.
3. Duygusal istismar: Sevgi göstermeme, aşağılama, devamlı eleştirme, kıskançlık, reddetme gibi eylemlerin yer aldığı şiddet türüdür.
4. İhmal: Daha çok çocuklar ve yaşlıların maruz kaldığı istismar türüdür. Kişinin sosyal ve maddi ihtiyaçlarını gidermeme, bunları sağlamada ihmal göstermektir.
5. Ekonomik istismar: Ekonomik istismar özellikle yaşlıların maruz kaldığı istismar türüdür. Kişinin parasını yönetmek, şahsa ait paraya veya kazanç sağlanmasına izin vermemektir (9,10,17,32)

• **Aile İçi Şiddete Kuramsal Bakış: Psikopatoloji Kuramı:** Şiddet uygulayan kişilerin %60-72 sinde alkol ve madde kötüye kullanımı gözlenirken, %85 inde antisosyal, borderline, edilgen-saldırgan-paranoid kişilik özellikleri, öfke denetiminde sorunlar.dürtü denetim bozuklukları gözlenmektedir

Ailesinde tekrarlı bir şekilde şiddet gören kişilerde depresyona daha fazla rastlanmaktadır. Şiddet davranışı sonucunda öfkenin bir şekilde bastırılması ile ortaya çıkan depresyon, bu kişilerde impulsif suisid girişimine neden olmaktadır(27). **-Sosyal Öğrenme Kuramı-Şiddetin Aktarılması:** Şiddet sorununun can alıcı noktalarından bir diğeri, kuşaktan kuşağa aktarıma özelliğidir. Aile içinde şiddete maruz kalan çocukların çoğu, büyüdüklerinde şiddet uygulayan eşlere ya da ana babalara dönüşmeseler de, şiddet uygulayan yetişkinlerin büyük bölümünde çocuklukta aile içi şiddete maruz kalma öyküsü saptanmıştır (Kaufman ve Zigler 1987). Kuşaktan kuşağa aktarılan, her zaman basitçe şiddetin kendisi değil, bu durumu çevreleyen duygusal atmosferdir. İçselleştirilen öfke, korku ve çökkünlük duyguları, kişinin tutum ve davranışlarını yaşam boyu etkileyebilmektedir. Şiddet ve ihmal sonucu oluşan intrapsişik yapı, çoğu kez yine çeşitli biçimleriyle şiddeti doğuran bir saldırganlık kaynağıdır³⁶). Çocukta şiddet davranışının ilk belirtileri umursamazlık şeklinde kendini göstermektedir. Çocuk arkadaşına, kardeşine, hayvanlara karşı zalimce davranır fakat sonuçlarından dolayı acı çekmez. Zaman geçtikçe çocuk kendini diğer arkadaşlarından uzaklaştırır ve sosyal ilişkilerini sınırlandırır. Ergenlik döneminde davranışlarına sınırlandırma getirilmek istendiğinde şiddet davranışının uygulayıcısı haline dönüşür (13,25,36) Son yıllarda, aile içi şiddet uygulayanların büyük bölümünün, kendisi doğrudan şiddet gören çocuklar değil, ana babaları arasında şiddete tanık olan çocuklar arasından çıktığı düşünülmektedir. Çocuk için özdeşim nesnesi olan biri, aile içinden bir başkasına, yineleyici biçimde şiddet uyguluyorsa, çocuğun saldırganla özdeşimi, doğrudan şiddete maruz kalan çocuğun özdeşiminden daha kolay olabilmektedir. Aile içinde erkek çocuk öğrendiği şiddeti ileride eşine veya çocuklarına uygulayabilmekte, kız çocuk ise baba evinde gördüğü ve içselleştirdiği şiddeti eşi ile yaşadığında olağan karşılamaktadır. Aile içi şiddet ortamında yaşayan kız çocuk için şiddet olgusu katlanılması gereken cinsiyet rolünün bir parçası olarak kabul edilmektedir(10,17,36) **-Kaynak Kuramı:** Aile içinde şiddet kullanımı zaman zaman güç faktörü ile de ilişkilendirilmektedir. Ev ortamında erkek, ekonomik ve sosyal açıdan kendisini güçlü hissediyorsa şiddet uygulamamaktadır. Tam

tersine, eşler arasındaki statü farkı kadının lehine ise erkek evde şiddet uygulayıcısı olabilmektedir(17). Çevresel faktörlerden ekonomik stres, iş stresi, işsizlik aile içinde erkek eşin kendini güçsüz hissetmesine yol açmakta ve şiddet davranışı göstermesine neden olmaktadır⁵¹⁴).

-Değişim Kuramı: Aile içi şiddet kullanımında fayda-maliyet ilişkisi olduğu savunulmaktadır. Şiddet kullanımının maliyeti faydadan daha ağır basıyorsa şiddet oluşmamaktadır. Şiddetin yararı bir insan üzerinde güç kullanabilme, maliyeti ise şiddet kullanma sonunda oluşabilecek toplum dışına itilme, polis müdahalesi ve cezalandırma. Kişi bu sonuçlara katlanmayı göze alıyorsa kurbanı uyguladığı şiddeti devam ettirmekte, eğer bunun toplumsal sonuçlarına katlanamıyorsa bu davranıştan vazgeçmektedir¹⁷). **-Sosyal İzolasyon Kuramı:**Çocuğa ve eşe yönelik şiddet uygulanan ailelerde daha fazla sosyal izolasyona rastlanmıştır. Kötüye kullanan tarafından kurbanın izolasyonu sağlanmakta, sosyal yada rekreasyonel aktivitelere katılmasına izin verilmemektedir¹⁰). **-Kültür kuramı:** Günümüzde şiddetin evrenselliği ve yaygınlığı, korkutucu boyutlara ulaşmıştır. Aile içinde başlayan şiddet.modern toplumlarda kapitalizmde etkisiyle topluma yayılıp meşrulaşırken; birçok toplumda kadına ve çocuğa yönelik ilkel, çağdışı uygulamalar, geleneksel kültürün öğeleri olarak devam etmektedir. Başlık parası, kadın sünneti, kadınların kapanmaya zorlanması, bekaret kontrolü gibi. Örneğin Hindistan'da, geleneklere göre yüksek miktarda drahoma ödenmesi gerektiği için kız çocukları, daha doğmadan aldırılmaktadır. Yine nüfus planlaması gereği her ailenin sahip olabileceği çocuk sayısının birle sınırlandırıldığı Çin'de, yılda bir milyon kız çocuğu, doğar doğmaz öldürülmektedir. UNICEF raporuna göre, bu yolla "eksilen" kadın sayısı 40-50 milyon dolayındadır⁸). Toplum düzeyinde, bütün dünyada yapılan çalışmalar kadına karşı şiddetin cinsiyet rollerinin katı bir şekilde tanımlandığı ve bunun için baskının yapıldığı ve erkekliğin sertlik, erkeklik gururu ya da egemen olma ile bağdaştırıldığı yerlerde en yaygın şekilde görüldüğünü ortaya koymuştur. İstismara zemin hazırlayan diğer kültürel normlar arasında kadınların ve çocukların fiziksel istismarına izin verme, kişiler arası uyumsuzlukların çözümünde şiddeti bir araç olarak kabul etme ve erkeğin kadın üzerinde bir

"sahiplik" hakkı olduğunu kabul etme yer almaktadır (3,4) Aile içi şiddetin algılanması ve tanımlanması her zaman toplumun ve bireylerin kültürel değerleri üzerinde şekillenmektedir. Bu yüzden, şiddet kullanımı toplumun benimsediği ve meşru gördüğü bir amaç için gündeme geldiğinde, o davranışın şiddet olarak algılanıp tanımlanması da oldukça güç olmaktadır (Örneğin, çocuğun daha iyi eğitilmesi için birkaç tokatla cezalandırılması gibi)^{29,19}). Aile ve ilişkiler düzeyinde, kültürler arası çalışmalar; aile içinde servetin ve karar verme yetkisinin erkeğin kontrolünde olmasının ve eşler arasındaki uyumsuzluğun, istismarın kuvvetli bir nedeni olduğunu göstermektedir. Yaşanılan bölge düzeyinde, erkeğin şiddet göstermesini meşru kılan ve ona göz yuman erkek arkadaş grupları da işin içine katıldığında, kadının izolasyonu ve sosyal destekten yoksun olması büyük boyutlarda şiddet yaşanmasına zemin hazırlamaktadır¹⁹).

Bireyler arası dinamikler de aile içi şiddeti etkileyen faktörlerdendir. Bunlar; düşük düzeyde evlilik içi tatmin, bireylerin agressif hareketler sergilemesi, ideolojik, ırk ve din farklılıkları, bir eşin özellikle kadının mesleğinin diğerinden daha iyi olması, daha fazla gelirinin olması, iletişim kurma yoksunluğu (özellikle çocuk ve yaşlılarda), evliliğe duyulan aşırı bağımlılık ve her tür güçsüzlüktür). Aile içi şiddete maruz kalmış kişilerde genelde şu özelliklerin bulunduğu görülmektedir. Aile içinde belirgin bir pozisyonu vardır (en küçük ya da en büyük olma gibi). Aile içinde genelde her şeyin suçlusu görülme eğiliminde, günah keçisi pozisyonundadır. Şiddetin tekrarlandığı, şiddete tekrar tekrar maruz kaldığı saptanmıştır.

Aile içi şiddete maruz kalanlar temelde kadınlar, çocuklar ve yaşlılardır^{36,22}). Kişinin mental ya da bedensel özürülü olması şiddet görme olasılığını arttırmaktadır(31,33). Mental handikaplı kişilerin yaşamlarındaki birkaç faktör onları şiddete karşı korunmasız kılar:

1.İzolasyon;Zihinsel retardasyon bu kişilerin sosyal ilişkiler kurmasını sınırlandırır. Yalnızlık ve terk edilme bu kişilerin seksüel ve fiziksel şiddete maruz kalmalarına yol açar.

2.Karar verme gücünde yetersizlik:Bu kişiler karar verme gücündeki handikap nedeni ile onların adına ev içinden bir başkası karar alır. Bu karar alan kişiye ek sorumluluk ve yük getirdiğinden şiddet davranışı

göstermesi olasılığını artırır.

3.Benlik saygısında düşme:Bu kişiler düşük benlik saygıları nedeni ile daima onlara bakmakla yükümlü olan kişilere karşı bağımlı olarak yaşarlar.Çoğu zaman sosyal normlara uyum sağlamakta güçlük çekerler.Toplum tarafından dışlanırlar.Bu onların fiziksel ya da seksüel kötüye kullanılmalarına neden olmaktadır.

4.Finansal yetersizlikleri ve destek alabilecekleri güçlerden yoksun olmaları bu kişilerin şiddet görme olasılığını arttırmaktadır(2,27,31).

• Kadına yönelik Şiddet:

Aile içi şiddete, özellikle koca dayacağına toplumsal ön yargılarla yaklaşan bakış açısı, şiddete maruz kalan kadını korumaktan çok eylemin varlığını ve sürekliliğini destekler niteliktedir. Cinsiyetçi rollerin şiddeti kabul edişleri, toplumsal normların sürekliliğinin bir sonucu olarak kabul edilebilir⁵).

Bu konuda temel bildirge sayılan "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" nde tanımlanan şiddet kavramı, "Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Bildirisi"nde çok daha geniş bir tanıma kavuşmuştur. Bu bildiriye göre şiddet; cinsiyete dayalı ve kadınlarda fiziksel, cinsel, psikolojik herhangi bir zarar ve üzüntü sonucunu doğurmaya yönelik özel yaşamda veya kamu yaşamında gerçekleşebilen her türlü davranış, tehdit, baskı ve özgürlüğün keyfi biçimde engellenmesidir. Bu tanıma göre kadına yönelik şiddet hayatın iki farklı alanında yer alır: kamusal alan ve özel alan. Kamusal alanda şiddet, okulda, işte, sokakta ve yaşamın her noktasında ve savaşta yaşananları içerir. Özel alanda şiddet, aile içinde fiziksel, psikolojik, duygusal, ekonomik, cinsel ve sözel şiddet olarak kendini gösterir^{2,7}). Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün araştırmasına göre, kadınlar, şiddeti çoğunlukla eşi, erkek arkadaşı ya da diğer aile bireylerinden görmektedir. Gecekondu mahallelerinde yaşayan kadınları kapsayan araştırmada, kadınların yüzde 97'sinin aile içi şiddete maruz kaldığı belirlenirken, ailelerin yüzde 34'ünde fiziksel, yüzde 53'ünde ise sözlü şiddet olduğu ortaya çıkmıştır.Kadınlar, hukuki alanda birçok haklarını elde etmiş olmalarına rağmen, hala eşlerine itaat etmedikleri gerekçesiyle dayak yemekte, eşlerinin tecavüzüne uğramaktadırlar. Türkiye'de erkeklerin yüzde 45'i,

kadının kendisine itaat etmemesi halinde "dövme hakkı" bulunduğu inanırken, yüzde 23'ü de eşine "tecavüz etmektedir". Araştırma, son 1 yılda karısını döven erkeklerin sayısının 1 milyonu aştığını göstermektedir²²).

Rittersberger-Tılıç m aile içi şiddet üzerine yaptığı çalışmada aileler içerisinde kullanılan şiddet türlerinden, bağırma ve azarlamanın ebeveynler ve çocuklar arasında en çok kullanılan şiddet biçimi olduğunu ortaya çıkmıştır. Çocuklara yönelik şiddet türleri arasında baskıcı ve sözel şiddet türlerinin (harçlık kesme, ev hapsi, TV yasaklamak, dayak, bağırma gibi) öne çıktığı görülmektedir. Eşler arasında en yaygın olan şiddet türü yüksek sesle bağırma şeklinde belirtilmiştir. Şiddet türü olan dayak eşler arasında (kocadan karıya) %19, çocuklara yönelik olarak da % 21.2 oranında kullanılmaktadır²⁶). Sonuç olarak ; ailede başta çocukların, daha sonra da kadınların şiddete maruz kaldıkları ve bu şiddet kullanımının da pek çok kez meşrulaştırıldığı gözlenmektedir. Bu durumun toplumun genelinde hakim olan güç ilişkilerinin bir yansıması olduğu söylenebilir. Aile içi şiddet kullanımı da kendi nedenlerini büyük ölçüde bir güç ilişkisi temelinde şekillenen genel toplumsal şiddetten alır. Örneğin Türkiye de 'Kadınların uygunsuz davranışları' şiddet kullanım nedeni olarak tanımlanmıştır. Erkekler kendilerine karşı saygılı davranılması gibi bir beklenti içindedirler ve saygısızlıkla karşılaştıklarında şiddet kullanımını kazanılmış hak olarak görmektedirler⁷). Ayrıca Aile içerisinde koca, kendisini, gücün ve iktidarın sahibi olarak görür. Karısını ve çocukları ise kendine bağımlı varlıklar hatta, bir anlamda üzerlerinde her türlü tasarrufla bulunabileceği kendi mülkü olarak görür. Türkiye de namus ve benzeri kavramların büyük ölçüde bu anlayış üzerinde şekillendiği ortaya çıkmaktadır. Koca, erkek egemen toplumun genelindeki anlayışa paralel olarak, belli davranış normları oluşturup bir namus çerçevesi çizmekte, kadının ve çocukların bu çerçevenin dışında çıkmalarını hoş görmemektedir. Bu temelde şiddetin kullanımını da meşrulaştırmaktadır. Kadınlar ise çoğunlukla bu güç ilişkisini kabul ederek, bir anlamda şiddetin yeniden üretilmesine yardımcı olmaktadır^{46,7,17}).

Ankara da 1994-1995 yılları arasında yapılan, Aile içi şiddet nedenini araştırıldığı bir çalışmada; namus kavramının açılabilmesi ve insanların namusu nasıl algıladıklarının saptanabilmesi için, görüşülen kişilere

"namustan ne anlıyorsunuz" sorusu yöneltildiğinde "Namus en önemli şeydir, onun için ölünür, öldürülür" gibi değerlendirmeler yapılmıştır. Namus kavramının daha çok kadınlara ilintili olduğu ve kadının namusunun ailenin namusu olarak algılandığı görülmüştür³⁴). Kadın, şiddetle ilk kez karşılaştığı anlarda şaşkın ve şoka girmiş bir durumdadır ve şiddetin varlığını kabul etmez. Bunu bir anlık geçici bir kızgınlığın sonucu olarak görür ve devamının olabileceğini düşünmez. Şiddetin varlığını ancak, olayın sürmesiyle birlikte açıklama ya da yardım isteme durumuna geldiğinde kabul eder. Kendi başına bir sorumluluk almanın, aile içi karar vermenin ona uygun olmadığı öğretilen kadının, içselleştirdiği şiddeti tanımadaki engelleri şu şekilde olmaktadır¹⁷:

- Şiddetin olağanlaştırılması,
- şiddete kör kalınması,
- hep yarın yakında duracak beklentisi,
- ben nasılsa durdurmayı beceremem ,
- çaresizlik yargısı,
- şiddetin kesik kesik gelmesi -ara verilen devrede yoksayılmasıdır.

Şiddetin devam etmesi ile birlikte, aile içinde şiddete maruz kalan kadınlar, uygulanan bu şiddet karşısında çözümsüz kalmakta, şiddetten utanmakta, psikolojik ve fiziki olarak ağır bir şekilde yıpranarak, şiddetin izlerini yaşamları boyunca taşımaktadırlar. Aile içi fiziksel şiddete uğradığı için yasal yollara başvurmak isteyen bir kadın hiçbir psikolojik destek bulamadığı ve bilgi kaynaklarına ulaşamadığı için söz konusu başvuruyu gerçekleştirememektedir(11). Şiddet sonrasında kadında oluşan suçluluk, kendisinden öç alınacağı korkusu, ayrılma anksiyetesinin alevlenmesi ve narsisistik bütünlüğe tehdit, yetişkinlikte yaşanan şiddete verilen yanıtın psikolojik belirleyicilerinden bazılarıdır ve örselenmeye daha sonra verilen yanıtlara katkıda bulunurlar. Örselenmeden sonra sıklıkla görülen suçluluk duygusu, beklenmedik bilinçdışı saldırgan dürtülerin ortaya çıkmasıyla bağlantılı olabilir. Bu saldırgan dürtülerin harekete geçmesi ile özgüvende azalma arasında bir bağlantı olabilir. Çünkü bu dürtüler, üstbenlik beklentilerinin çöğnenmesine yol açmaktadır.(8,25,36). Özgüvenin korunması ya da kaybı, kişinin örselenmeye yanıtında önemli bir öğedir. Bilindiği gibi, özgüven, intrapsişik-gelişimsel süreçler ile başarı ya da

başarısızlık olarak algılanan yaşam olayları arasındaki karmaşık bir ilişki tarafından belirlenir. Başarı ya da başarısızlık yargısı, bireyin içselleştirilmiş ego ideali hedefleri ve standartları ile ilgilidir. Kişinin, bir örselenmeyle baş etme ya da edememe algısı, örselenmenin çözümünün gidisini değiştirebilir. Ayrıca özgüveni ve gelecekte örselenmelere yanıt verme yetisini etkileyebilir. Başarılı bir yanıt özgüveni artırırken, etkisiz bir yanıt özgüveni zedeleyebilir(36). Öte yandan, bazı yetişkinler için, kendini suçlama ve özgüven eksikliği, güncel olarak içinde yaşamakta olduğu örselenen durumdan ziyade, geçmişteki örselenmeden kaynaklanıyor olabilir. Bireyin nasıl davrandığından bağımsız olarak ortaya çıkan bazı tehditler, bilinçdışı olarak bazı çocukluk yaşantıları gibi algılanabilir. Giyim tarzından, yemeğin lezzetine kadar her türlü gereğinin kadına yönelik şiddete yol açtığı ve kadının buna karşı çıkamadığı durumları buna örnek olarak göstermek olasıdır. Burada bir çeşit bilinçdışı zaman kayması söz konusudur. Şiddete uğrayan birey, kendisini, "kötü" davranışları yüzünden ana babası tarafından cezalandırılma tehditi altındaki çocuk gibi hissetmektedir. Maruz kaldığı bu tehditler sonucunda, çocuk cezaya gerekçe hazırlamamak için, daha fazla kışkırtıcı davranışlarda bulunmamak üzere, kızgınlığını ve saldırganlığını kontrol etmeye çalışır. Yetişkinlik yaşamında, kötüye kullanıma hedef olan birey, benzer bir tepki gösterebilir. Ancak çoğu kez bu tepki uygunsuz olmakta ve kendini korumaya yetecek gücü olduğu halde, bireyin sinmesine ve durumu çaresizce kabullenmesine yol açmaktadır(15,34,36).

Kadınların %25-63'ü gebelik dönemlerinde de dayak yemektir. Buna çocuğun fiziksel istismarının başlangıcı olarak bakılmaktadır. Rutin perinatal izlemde hipertansiyon, diabet, beslenme yetersizliği gibi risk etkenlerine karşı önlemler alınırken spontan abortus, plasentanın erken ayrılması, ölü ve erken doğuma yol açabilen fiziksel istismara karşı hiç bir önlem alınmamaktadır(5)

Ayrancı ve arkadaşlarının (2002) kadınların hamilelik esnasında aile içi şiddetini araştırdıkları çalışmalarında; görüşülen ve hamilelik öyküsü olan 154 kadının 110 (%71.4) u hamilelik sırasında eşi tarafından fiziksel, cinsel, ruhsal/sözel şiddet türlerinden birine ya da daha fazlasına maruz kaldığını belirtmiş olup sırasıyla ruhsal/sözel şiddet oranı % 99.1 (109 kişi), fiziksel şiddet oranı % 36.4 (40 kişi) ve cinsel

şiddet oranı ise % 5.4 (6kişi)tür. Öte yandan, şiddete uğrayan kadınların yüzde 88.1'inde şiddetin ilk kez birinci hamilelikle başladığı da ortaya çıkmıştır⁶⁾. Ridley ve arkadaşlarının aile içinde uygulanan şiddet üzerine yaptıkları çalışma ise, kadınların da zaman zaman şiddet davranışına yöneldiklerini ortaya koymuştur. Kadınların problem çözme güçlüğü yaşamalarının ardından ve çeşitli emosyonel travmalarla birlikte şiddet davranışı gösterdikleri anlaşılmıştır. Kadın daha çok şiddeti sözel saldırganlık şeklinde gösterirken erkek şiddeti fiziksel saldırganlık şeklinde ifade etmektedir²⁴⁾. O Campo ve arkadaşlarının (2002) Baltimore da yaptıkları bir çalışmada aile içinde kendine yada çocuğuna yönelik şiddet gören kadınların %20 sinin şiddet davranışı sırasında kendilerini koruyamadıklarını göstermiştir. Eğitim ve iş olanaklarının sağlanmasıyla birlikte kadınların istismarcı eşten ayrılabilirdikleri ortaya çıkmıştır (20).

• Çocuğa Yönelik Şiddet:

Aile içindeki şiddete görsel ya da işitsel olarak tanık olan çocuklara "sessiz", "unutulmuş" ya da "görünmez" kurbanlar adı verilmektedir. Bu çocuklar son yıllarda duygusal kötüye kullanıma kategorisi içinde düşünülmektedir. Doğrudan şiddete maruz kalmaları da, bu çocuklar diğer kötüye kullanılmış ya da ihmal edilmiş çocuklarla aynı türden belirtileri göstermektedirler (14,32,28).

Tajima'nın (2000) yaptığı çalışmada annenin şiddete maruz kalmasının çocuğun fiziksel şiddet görmesi olasılığını arttırdığı ortaya çıkmıştır. Fiziksel şiddetin yaşanmadığı ailelerde ise; çocuk sözel şiddete maruz kalmıştır³⁰⁾.

Annenin şiddet gördüğü durumlarda, çocuğun örselenmesi, annenin dövülmesi bittikten sonra da sürmektedir. Bu çocuklar, yardıma gereksinimi olan, yaralanmış, berelenmiş bir annenin bakımını üstlenmek zorunda kalmaktadırlar. Bu, yalnızca bir fiziksel bakım üstlenme durumu ya da şiddet gören annenin, yeterli annelik yeteneklerini kaybetmesinden dolayı ihmale uğrama ile sınırlı değildir. Çalışmalar göstermektedir ki, dayak yiyen kadınlarda psikiyatrik bozukluklar, özellikle depresyon oranı yüksektir(28). Çocuklara yönelik şiddet kullanımında şiddetin nedeninin genellikle çocuk davranışı olduğu belirtilmekte, 'söz dinlememe' ve 'saygısızlık' gibi davranışlarla çocukların şiddeti adeta davet ettikleri

söylenmektedir. Ailede 'sevgisizlik', 'iletişim kopukluğu' gibi nedenler ve ebeveynde depresyon yada mental hastalık bunun arkasından sayılmakta, üçüncü sırada ise 'çocukların karşılanamayan yüksek istekleri nin şiddet nedeni olduğu söylenmektedir. Çocuklara yönelik şiddet genelde benimsenmese bile, eğitim amacıyla şiddet kullanımı büyük ölçüde meşru görülmektedir. Ebeveynlerin eğitimsizliği de çocuklara yönelik şiddetin temel nedenleri arasında sayılmaktadır. Yoksulluk ve ekonomik sıkıntı, çocuğa yönelik şiddette eşler arası şiddetin nedeninden çok daha önemli bir neden olarak sayılmaktadır. Aynı şekilde, çocuğa yönelik şiddet uygulamasında önemli bir etken de çocuğun doğal anne babasının yanında yetişmemesidir.(17,29,35) Çocuk, içinde bulunduğu ortamın havasındaki bu çökkünlük duygularını içselleştirmektedir. Ayrıca çökkün bir anneden psikolojik olarak ayrılmak ve bireyleşmek, çocuk için iki ayrı zorluk taşır. Birincisi, yeterli doyuma ulaşamayan çocuk, tam olarak ne beklediğini bilemeden anneye yapışır. İkincisi, çökkün bir anneyi kendi haline bırakıp da kendi yoluna gidemez, suçluluk duyar. Suçluluk duygusunun kaynaklarından biri, yeterli doyumu sağlamayarak çocuğu engelleyen anneye yönelik saldırganlıktır. Çocuğun, örselenmiş durumdaki anneye duyduğu saldırganlığı üstlenebilmesi çok zordur. Bu nedenle, çocuk yaşına ve gelişimine göre, bölerek, yadsıyarak, bastırarak ya da başka savunmalar aracılığıyla saldırganlığından kurtulmaya çalışacaktır. Ancak bunun bedeli büyüktür. Aile içi şiddetin "sessiz" tanığı olan çocuk, annesine annelik yapmak gereksinimi de duyar. Rollerin değiştiği bu çarpık ilişki, özerkliği sınırlandıran sağlıksız bir ilişkidir. İçselleştirilen bu ilişki biçimi, gelecekteki kötüye kullanıma ilişkilerindeki bağımlılığın temellerinden birini oluştura-

Her çocuk babasını olumlu anlamda güçlü biri olarak görmek ve o şekilde özdeşim yapmak gereksinimi içindedir. Oysa şiddet uygulayan baba, çocuğun dünyasında güven ve sevgi kaynağı değil; korku kaynağı, öfke kaynağı, tutarsız, güvenilmez biri haline gelir. Anneye destek olan değil, onu aşağılayan, hor gören biridir. Çocuk için bir diğer güçlük, şiddet uygulayan baba imgesi ile ailenin bakımını üstlenen, çocuğa sevgi duyan baba imgesi arasındaki gidiş gelişlere, değişimlere uyum sağlama gÜÇÜÜĞÜ- (21, 36,37).

Kötüye kullanılmış olan bireylerde bir "enkapsülasyon süreci"nden söz edilmiştir. Bu süreç basitçe açıklamaya çalışılırsa: Saldırgan, çocuğun sessiz kalmasını ister ve çocuk da korkudan boyun eğer. Sonuç olarak, çocuğun psişik enerjisi burada tükenir ve olgunlaşma kesintiye uğrar. Üstbenlik gelişimi, çocuğun kendilik

duygusu, uyarılabilirlik (arousal) ya da inhibisyon yetileri, beden durumu hakkında farkındalık, kişisel güç duygusu, kendi kendini rahatlatma, kendini koruma üzerine yıkıcı etkiler ortaya çıkar (36). Çocuğa uygulanan aile içi şiddetin etkileri şu şekilde tanımlanabilir:

Kısa süreli etkiler :Yaralanma, emosyonel hasarlar
Uzun Süreli Etkiler :Kendini ihmal, kendine zarar verme .depresyon anksiyete ,panik atak, uyku bozuklukları, alkol-madde kullanımı, agresif kişilik yapısı,kronik ağrı yeme, bozuklukları, cinsel disfonksiyon,intihar eğilimidir^{16,27,33}).

Aile içinde şiddet gören kurbanı yaklaşımda en önemli unsur ise; kurbanın şiddet uygulayıcıdan uzaklaştırılmasıdır. Kişinin .çocukluktan itibaren şiddet siklusunda yaşaması, yıllar süren şiddet sonunda bireyin bunu hakettiği şeklinde düşünmeye başlaması, bireyin başka çıkış olmadığı sanısıyla, umutsuzca durumun değişmesini beklemesi, ayrılığı denediği taktirde şiddet uygulayıcısının yapacağı şeylerden çekinmesi.gidecek yerinin olmaması (para, çocukları kabul edecek yer, çocuklarının velayetini kaybetme), şiddeti kabul edilebilir gören kültürel/dinsel yapının içinde varolma, şiddet görme olasılığını arttırmaktadır(3) 10,26,37)

Dünya Sağlık Örgütü Şiddet davranışını önlemedeki yükümlülükleri şu şekilde sıralamıştır:

1. İlk olarak şiddet davranışının yaşandığı ailelerde şiddetin nedenleri ve olası risk faktörlerinin tanımlanması gereklidir.
2. Şiddet davranışını yaşayan olgulara acil tıbbi tedavi verilmeli ve sosyal destek ortamı yaratılmalıdır.
3. Şiddet olgularında polis desteği,sosyal servis elemanlarının katılımı sağlık çalışanlarının ortaklaşa oluşturdukları merkez yardımı ile işbirliği içerisinde çalışılmalıdır¹³).

Sonuç olarak, aile içi şiddet çok boyutlu bir sorundur. Ayrıca aynı aile içinde farklı türlerde şiddetin bir arada yaşandığına dair veriler giderek birikmektedir. Oysa son yıllara kadar eşe yönelik şiddeti, çocukların kötüye kullanılmasını, cinsel kötüye kullanılmayı bir bütün olarak ele almak bir yana, bunlar arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara, üzerine eğilen politikalara ve sağaltım programlarına bile rastlamak pek olası değildi. Buna karşın, bir ailede bir türde şiddet yaşanıyorsa, genellikle bu diğer türlerde şiddetin de yaşandığına dair bir işaret olabilmektedir. Bu yönüyle bakıldığında, aile içi şiddetin tanınıp önlenmesinin gelecek kuşakların ruh sağlığı açısından çok önemli olduğu söylenebilir, genellikle bu diğer türlerde şiddetin de yaşandığına dair bir işaret olabilmektedir. Bu yönüyle bakıldığında, aile içi şiddetin tanınıp önlenmesinin gelecek kuşakların ruh sağlığı açısından çok önemli olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

- 1 Aile İçinde Şiddetin Sebep Ve Sonuç-ları 1994, Erişim adresi: [Http://Aile.Gov.Tr/Arastirma12.Html](http://Aile.Gov.Tr/Arastirma12.Html). Erişim tarihi:15.7.2004
- 2..... Aile İçinde Ve Toplumsal Alanda Şiddet. 1997-1998 Erişim adresi: [Http://www.Aile.Gov.Tr/Arastirma18.Htm](http://www.Aile.Gov.Tr/Arastirma18.Htm) . Erişim tarihi:15.7.2004
3. Aksoy E., Çetin G, İnancı M A. Aile İçi Şiddet. Erişim Adresi: Erişim tarihi:15.7.2004
4. Arat N.Türkiye de Kadın Olmak .Say Yayınları .İstanbul .1995
5. Avcı A. Aile İçi Şiddetin Sebep Ve Sonuçları,Eğitim Materyalleri. Erişim Adresi: . Erişim Tarihi:15.7.2004
6. Ayrancı Ü, Günay Y, Ünlüoğlu İ. Hamilelikte Aile İçi Şiddet: Birinci Basamak Sağlık Kurumuna Başvuran Kadınlar Arasında Bir Araştırma..Anadolu Psikiyatri Dergisi 2002; 3: 75-87
7. Aziz A. Toplumda Kadın-Kadın Şiddet Ve İletişim. I.Ulusal Sosyoloji Bildirileri Kongresi.Kasım1993
8. Başaran B. Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele Sağlıklı Toplum Yaratma Mücadelesidir. Hekimden Hekime Dergisi Sonbahar. 2002
9. Brady K. The Treatment And Prevention Of Violence .American Psychiatric Association 153rd Annual Meeting .2-May 15.2000
10. Chase KA., O' Leary K. D, Heyman R E. Categorizing Partner-Violent Men **Within** The Reactive-Proactive Typology Model 2001:69(3):567-572
11. Değirmenci B. Kadın Hakları Danışma Ve Uygulama Merkezi. Erişim Adresi: . Erişim Tarihi:14.7.2004
12. Dekeseredy W. Four Variations Of Family Violence: A Review Of Sociological Research , Report Prepared For The Family Violence Prevention Division, Health Canada,October 1993 Erişim Adresi: Tarihi:14.7.2004
13. Dixon L. Browne K. The Heterogeneity Of Spouse Abuse: A Review, Aggression And Violent Behavior.2003:8(1):107-130
14. Edleson J.L. Children's witnessing of adult domestic violence. J Interpers Violence, 1999;14(8)839-870. Erişim
15. Günay Y, Çınar T, Keskin R. Ölümle Sonuçlanmayan Etkili Eylem Olgularının Sosyal Yönden Değerlendirilmesi. Adli Tıp Bülteni 1999; 4(1): 5-11
16. İçli G.Öğün TA, Özcan N. Ailede Kadına Karşı Şiddet Ve Kadın Suçluluğu, KSS Gen Müd.,Bizim Büro Basım Evi. 1995. Ankara.
17. Karaduman T.A, Uyanık D.Karakaya Z. Şiddeti İçselleştiren Kadın Profili: Türkiye İçin Nicel Yaklaşım, 1993. Erişim Adresi: [Www.Die.Gov.Tr/Tkba/English_TKBA/Makaleler.Htm-12k](http://www.Die.Gov.Tr/Tkba/English_TKBA/Makaleler.Htm-12k). Erişim Tarihi:14.7.2004
18. Lee Ann Hoff. Violence Issues: An Interdisciplinary Curriculum Guide For Health Professionals Published By Health Promotion And Programs Branch, 1995 .Health Canada Revised
19. Levesque J. R. Culture And Family Violence : Fostering Change Through Human Rights Law Phd, Jd November 2000 Erişim Adresi [Www.Apa.Org/Books/431639a.Html](http://www.Apa.Org/Books/431639a.Html) - 7k - Erişim Tarihi:14.7.2004
20. O'Campo P, Mcdonnell K, Gielen A. Surviving Physical And Sexual Abuse: What Helps Low-Income Women? . 2002:46(3);205-212
21. Rapp-Paglicci L. A., Roberts A. R., Vvodarski J S, Handbook Of Violence ISBN: 0-471 -41467- April 2002
- 22 Sağlık Bakanlığınca Dünya Sağlık Günü İçin Hazırlanan Basın **Bildirisi.10** Ekim 2002,Ankara. Erişim Adresi: . Erişim Tarihi:14.7.2004
- 23 Sivil Toplum Dergisi. 2004:4(1):36-40. Erişim Adresi www.insanhaklari.net/siviltoplum.htm - 36k Erişim tarihi:14.7.2004
24. Ridley C.A.,Feldman C.Journal Of Family Violence., 2003:18(3)171-180
25. Ristock J. L. Discussion Papers On Health Family Violence Issues The Impact Of Violence On Mental Health: A Guide To The Literature Manitoba Research Centre On Family Violence And Violence Against Women And The Mental Health Division Health Promotion And Programs Branch Health Canada February 1995 Erişim Adresi: Erişim Tarihi:14.7.2004
26. Rittersberger-Tılıç H Aile İçi Şiddet: Bir Sosyolojik Yaklaşım20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar Ve Gelecek Konferansı 1997:19-21
27. Roberts G. Erişim Adresi: [Www.Aic.Gov.Au/Publications/Proceedings/27/Roberts.Pdf](http://www.Aic.Gov.Au/Publications/Proceedings/27/Roberts.Pdf)- Erişim Tarihi:14.7.2004
28. Serin Sakar G,Bilir N. Kadının Yasal Hakları. Erişim Adresi Sayı_4_5_6/11php,2000. Erişim tarihi:9.7.2004
29. Şahin F .Beyazova U .Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı.Milli Eğitim Dergisi 2001 :Sayı 151 .Temmuz, Ağustos, Eylül Dönemi.
30. Tajima. A. E. The Relative Importance Of Wife Abuse As A Risk Factor For Violence Against Children .2000:24(11);1388-1398.
31. Ticoll M. Family Violence And People With A Mental Handicap, Erişim adresi: [Www.Hc-Sc.Gc.Ca/Hppb/Familyviolence/Html/Fvmentalleng.Html](http://www.Hc-Sc.Gc.Ca/Hppb/Familyviolence/Html/Fvmentalleng.Html) - 24k - .Erişim tarihi: 15.7.2004
32. Türkbay T, Söhmen G, Söhmen T. Çocuk Ve Ergenlerde Cinsel Kötüye Kullanım: Klinik Bulguları, Olası Sonuçları Ve Önleme Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi, 1998:6(1); 49-54.
33. Türkbay T, Akın R, Söhmen G, Söhmen T. Çocuk Ve Ergenlerde Cinsel Kötüye Kullanımına Klinik Yaklaşım. Sevgi Zihinsel Yetersizlik Araştırma Eğitim Ve Haber Dergisi. 1999. 2(1-2):15-20,
34. Ulutaşdemir N.Kadına Yönelik Şiddet.Sağlık Ve Toplum Dergisi, 20024.(12).15-21
35. Wolbert A.B.Dnscalbert R. Violence And Families. Erişim adresi:Nsweb.Nursingspectrum.Com/Ce/M24a.Htm - 36k - 26 Tem 2003 .Erişim tarihi: 15.7.2004
36. Vahip I :Evdeki Şiddet Ve Gelişimsel Boyutu: Farklı Bir Açıdan Bakış.Türk Psikiyatri Dergisi. 2002; 13(4): 312-319
37. Yanikkerem E.Arıkan A.. Aile İçi Şiddetin Çocuk Sağlığı Üzerindeki Etkileri. 1.Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu,, T.C.Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları .Ankara.2001 :Ss:286-291